

No Ķengaraga čaļiem

Tā bija brīva mūzika un vienīgā pretošanās forma padomju laika režīmam

Šovakar Dzintaru koncertzālē notiks leģendārās rokgrupas Pērkons 25 gadu jubilejas koncerts, kas solās būt vērienīgākā uzstāšanās grupas pastāvēšanas laikā. Māris Ruks par Pērkonu uzrakstījis grāmatu.

Nevis latvietis, bet siers

Māris Ruks atceras epizodi no savas bērnības Ķengaragā: "Vai tu zini, kas ir Pērkons?" viņam jautāja kāds cits, mazliet vecāks, viņam varēja būt ap gadiem 12. "Nē," Māris vientiesīgi atteicis. "Vai tu esi latvietis?" noprasījis jautātājs. "Jā." – "Mīkstais, tu neesi nekāds latvietis, bet siers. Tu nezini, kas ir Pērkons!" Tolaik Mārim bija 11 gadi. Tagad viņš smaida: par tolaik skandalozi slaveno grupu viņš uzzināja nevis no skolasbiedriem Rīgas 25. vidusskolā, bet no Ķengaraga pagalma čaļiem. Tur bija tā brīvā dzīve.

"Pērkons būtībā simbolizē veselu laikmetu – tā nav tikai rokgrupa, tas ir jēdziens, kas vistiešāk mūs tuvināja atmodai. Lai arī noliegta – pret Pērkonu sankcijas tika vērstas divkārt: 1983. gadā un 1985. gadā attiecīgi pēc koncertiem Dzelzceļnieku kultūras namā un Ogres estrādē –, šī grupa turpināja latviski skaļi spēlēt un darīja to pasaules līmenī, tādējādi iedzenot ārkārtīgas bailes funkcionāros, kompartijas darboņos, drošības orgānos un arī iecerotāju masās. Tā bija kvalitatīva manta pagrīdē." Māris atceras: tā bija populārākā tā laika latviešu mūzika, tā tika ierakstīta un dota no rokas rokā, un tās ieraksti ar katru dienu auga ģeometriskā progresijā. Katram sevi cenošam latviešu jauniešim mājās bija jābūt Pērkona mūzikai. Ja tā nebija, tas bija provinciālisms un atpalicība.

Brīvo vēju stihija

"Tā bija brīva mūzika, un tā bija vienīgā pretošanās forma režīmam, kas tika izpildīta augstā mākslinieciskā līmenī. Vienas rokgrupas spēks bija lielāks par padomju gravitācijas spēku, un tas daudzus uztrauca. Arī dziesmu vārdi bija ļoti spēcīgi, un valdošajai kliķei tie ārkārtīgi nepatika. Tie bija metaforās, bet visi tos saprata. Piemēram, par rietā kvēlošo sarkano gulbi, kas jāsit vēl..."

Māris atminas: tajā laikā uz tā latviešu mūzikas fona, kas skanēja radio, Pērkona dziesmas bija kaut kas nedzirdēts: dinamika, spēks. Vēlāk gan latviešu mūzikas ritmi kopumā uzbangoja dinamiskāk – jo nodunējis bija Pērkons! "Kā no citas – brīvās – pasaules! Tā bija brīvo vēju stihija, kuru tās īstajā vārdā nosaukt vairījās pat režisors Juris Podnieks savā filmā Vai viegli būt jaunam?..."

Tas nebija pasūtījums

Doma, ka vajadzētu uzrakstīt grāmatu par leģendāro rokgrupu, Mārim sekoja vairākus gadus, līdz 2004. gada Jāņu ielīgošanā Ķengaragā aiz viņa piecstāvu bloka mājas pēkšņi tika uzstādīta skatuvīte un tur nodārdēja Pērkons... "Nezinu, vai tas bija liktenīgi vai simboliski, bet tai vakarā bija skaidrs, ka ir jāķeras klāt šim darbam." Tas ilga gadu, un Māra dzīvē tas bija ļoti interesants laiks – jo viņš atkal varēja izdzīvot astoņdesmito gadu spilgtos notikumus.

Interesanti, ka grāmatas galvenie varoņi tās saturu pirms publicēšanas netika rediģējuši. Māris smeļ: tas nebija galma pasūtījums, un viņi to lasīja jau nodrukātu. "Grāmatas tapšanas laikā ļoti daudz runājām arī ar grupas līderi Juri Kulakovu, un mūsu redzējums daudzus jautājumos – gan muzikālajos, gan nacionālajos – pilnībā sakrita. Viņi uzticējās."

Atdevis grāmatu lasītāju vērtēšanai, šodien Māris darbojas Okupācijas muzejā, kur vada projektu par latviešu valodu padomju gados, par tās izmaiņām un situāciju tai laikā. Nākamā gada janvārī projekts beigsies ar izstādi un konferenci.

"Kad darbā iekrājas stress un Rīga mani drusku nogurdina, es braucu uz laukiem. Mūsu Latvija ir ļoti skaista, un ceļošana pa Latviju nekad nevar apnikt," viņš saka un tad pats sev atgādina: arī šovasar jāsakopj dzimtas kapi Ziemeļvidzemē.

"Bet pilsēta arī man patīk. Ļoti! Interesanti, ka Balāde par gulbi tapa Rīgā, Kaļķu ielā, Mūzikas akadēmijas studentu kopmītnēs, pretī tagadējam Līvu laukumam. Toreiz tur brauca trolejbusi, smagās mašīnas, bija skarba drūzma. Un tieši tādos apstākļos piedzima gulbis..."

Māris Ruks

- Publicists un rakstnieks; grāmatas *No zemes un debesīm. Pērkons* (Antava, 2006) autors
- Darbojas kultūrvēstures un sabiedriski politiskajā jomā – vada Okupācijas muzeja (OM) projektu par latviešu valodu padomju okupācijas apstākļos
- Dzimis 1972. gada 18. februārī Rīgā
- LU Filoloģijas fakultātes maģistrs (1996); ieguvis filoloģijas doktora grādu (2003)
- Bijis TKL priekšsēdētāja J. Zīgerista palīgs, tulks (1995); uzrakstījis grāmatu 10 mēneši ar Joachimu Zīgeristu (1996)
- Vēsturiski dokumentālā romāna *Gunārs Astra* (Ģen. K. Gopera fonda balva, 1998); dzejoļu krājuma *Pusķieģelis tavu acu krāsā* u. c. grāmatu autors
- Darbojies Rīgas Jauno autoru apvienībā
- Ir galvenais redaktors akadēmiskam žurnālam latviešiem pasaulē

Universitas

Patīk viņa endzelīna valoda

Juris KULAKOVŠ, rokgrupas Pērkons līderis:

– Uzrakstot grāmatu par Pērkonu, Māris ir izdarījis milzīgu darbu. Viņš šai lietai ķērās klāt ļoti nopietni: studēja visādus materiālus, intervēja mūs katru personīgi, pat vairākkārt, un arī cilvēkus, kas kaut kādā veidā bijuši saistīti ar mums. Tikai žēl – gan mums, mūziķiem, gan grāmatas autoram –, ka ļoti daudz kas palika neuzrakstīts. Šī grāmata varēja būt divreiz biezāka, jo materiāli bija. Bet tas, kas ir izdarīts, ir izdarīts lieliski. Man patīk viņa endzelīna valoda, viņa rakstīšanas stils.

Jā, grāmatu mēs nerediģējām, tāpēc tas, protams, ir viņa kā rakstnieka viedoklis un skatījums. Man jau arī nepatīk publiski rādīt savu darbu tapšanas stadijā, man patīk atdot uzreiz gatavu. Iespējams, ka viņam ir līdzīgi. Tāpēc grāmatā ir dažas sīkas neprecizitātes, kas rediģēšanas procesā varēja tikt novērstas, bet tās tiešām nav tik ļoti būtiskas.